

N:o 32.

Ank. till Riksd. kansli den 5 mars 1907, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen af de på grund af arrendekontrakt om säteriet Stenhammar m. fl. hemman och hemmansdelar i Södermanlands län inflytande medel m. m.

(I. A.)

I en till Riksdagen afgifven, till statsutskottet för förberedande behandling remitterad proposition (n:o 33) har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruks-ärenden den 31 december 1906 föreslagit Riksdagen att för sin del besluta, *dels* att de arrendemedel, tomtafgifter samt köpe- och löseskillingar, hvilka redan influtit eller framdeles inflöte från säteriet 1 mantal Stenhammar m. fl. hemman och hemmansdelar i Flens socken af Villåttinge härad samt Sköldinge socken af Oppunda härad i Södermanlands län, skulle tillgodoföras fonden under rubrik »hofmarskalken friherre A. R. von Kræmers testamentsmedel»;

dels ock att samtliga på grund af friherre Anders Robert von Kræmers den 17 maj 1901 dagtecknade testamente eller upprättadt arrendekontrakt rörande omförmälda egendom staten åliggande utgifter skulle i mån af tillgång bestridas af medel från nämnda fond.

Departementschefen har i detta ärende till förenämnda statsrådsprotokoll anført följande:

»Genom ett den 17 maj 1901 upprättadt testamente har hofmarskalken friherre Anders Robert von Kræmer förordnat, att säteriet

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 4 Saml. 1 Afd. 22 Häft. (N:is 32—34.) 1

1 mantal Stenhammar m. fl. hemman och hemmansdelar, jämte tillhörande byggnader, i Flens socken af Villåttinge härad samt Sköldinge socken af Oppunda härad i Södermanlands län skulle efter hans död tillfalla svenska staten under de villkor samt med de förpliktelser och iakttaganden, som i testamentet omförmålas. I testamentet föreskrefs, bland annat, att, sedan arfskifte efter friherre von Kræmer afslutats, fastigheterna skulle af staten utarrenderas till hans änka, friherrinnan Henriette von Kræmer, född von Holst, på hennes lifstid, samt att fastigheterna efter hennes död skulle på arrende upplåtas, hvarje gång på lifstid, åt någon svensk undersåte varande prins af det regerande konungahuset, hvilken hade eventuell arfsrätt till tronen, med företrädesrätt för prins, som vore hertig af Södermanland, om han eller hans målsman så önskade. Vidare bestämdes i testamentet, att efter friherre von Kræmers död skulle af hans andel i lösöreboet afsättas 30,000 kronor, hvilket belopp skulle tillfalla staten, därest fastigheterna af staten mottoges, för att användas till bestridande af med hemmanens och hemmansdelarnas mottagande möjligen förbundna kostnader.

Sedan ifrågavarande testamente blifvit efter friherre von Kræmers den 13 mars 1903 timade fränfälle å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar bevakadt, hemställde Kungl. Maj:t i proposition till 1904 års Riksdag, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att ifrågavarande egendom skulle af svenska staten mottagas under de i testamentet angifna villkor; och blef denna hemställan af Riksdagen bifallen.

Härefter har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 30 september 1904 anbefallt statskontoret att bokföra förut omförmålda belopp, 30,000 kronor, hvilket blifvit till statsverket öfverlämnadt, under depositions-titel och rubrik »hofmarskalken friherre A. R. von Kræmers testaments-medel» samt göra dem fruktbärande i enlighet med de i nådiga brefvet den 31 augusti 1877 angående förvaltning af de under statskontorets vård ställda fonders och kassors medel stadgade bestämmelser. Lagfart å egendomen har under oktober månad 1904 beviljats svenska staten.

Efter Kungl. Maj:ts därom meddelade förordnande har under april och juni månader år 1905 å egendomen verkställts besiktning, därvid befunna brister värderats till 39,232 kronor 15 öre.

Friherrinnan von Kræmer afled den 1 september 1904, hvarefter hennes dödsbodelägare tillkännagåfvo, att de önskade den 14 mars 1905 till staten afträda ifrågavarande egendom. Kungl. Maj:t bemyndigade sedermera den 16 mars 1906 dåvarande chefen för jordbruksdepartementet att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar underteckna ett på

grundvalen af förberörda testamente uppgjordt, af Kungl. Maj:t godkändt kontrakt mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Hans Kungl. Höghet Hertigen af Södermanland, å andra sidan, om upplåtande på arrende, räknadt från den 14 mars 1905, af ifrågavarande egendom. Undertecknandet ägde rum nyssnämnda den 16 mars; och Kungl. Maj:t har genom nådigt bref likaledes den 16 mars 1906 anbefallt statskontoret och domänstyrelsen att uppgöra och till Kungl. Maj:t snarast möjligt inkomma med förslag till erforderliga bestämmelser ej mindre beträffande förvaltningen af de medel, som på grund af nämnda kontrakt komme att till statsverket inflyta, än äfven i fråga om sättet för bestridande af sådana kostnader, som jämlikt berörda kontrakt skulle af staten gäldas.

I underdånig skrifvelse den 18 april 1906 hafva bemälda ämbetsverk afgifvit sådant förslag samt därvid hänfört sig till bestämmelserna i mom. 1, 2 och 7 af omförmälda kontrakt, hvilka bestämmelser i nu ifrågavarande delar äro af följande lydelse:

— — — — —

1:o.

Till Hans Kungl. Höghet Hertigen af Södermanland upplåtes under arrende, räknadt från den 14 mars 1905, under hans lifstid ofvannämnda hemman och hemmansdelar jämte tillhörande byggnader med inbegrepp af före arrendetidens början från hemmanen och hemmansdelarna till tomter på viss tid upplåtna delar däraf, men med de inskränknningar, hvarom i punkt 7 härneda förmäles.

I årligt arrende skall af arrendatorn erläggas ettusen (1,000) kronor. För områden, hvilka på viss tid, enligt hvad i nyssnämnda punkt sägs, mot afgift under arrendetiden af staten till tomter upplåtas, sker dock nedsättning i arrendet, för hvarje arrendeår räknadt, efter nedan angifna grunder. För hvarje tomt minskas sålunda arrendet med 20 kronor och, om upplåten tomts areal öfverstiger en hektar, med ytterligare 2 kronor för hvarje öferskjutande tiondedels hektar. Sedan staten upplåtit så många tomter, att, enligt hvad nu angifvits, det arrendatorn medgifna afdrag å arrendet uppgår till arrendebeloppet, erhåller arrendatorn för hvarje tomt, som ytterligare upplåtes, kontant en tredjedel af för tomten inflytande tomtafgift. För tomt däremot, som före arrendetidens början upplåtits från hemmanen och hemmansdelarna, uppbär arrendatorn för den tid, upplåtelsen omfattar, stadgad tomtafgift oafkortad.

— — — — —

2:o.

Arrendatorn emottager de andelar af hemmanen och hemmansdelarna, som i arrendet ingå, i befintligt skick, men är skyldig att i enlighet med de bestämmelser, som meddelats vid den under april och juni månader 1905 å egendomen hållna besiktning, hvilken förrättning för arrendatorn skall gälla såsom tillträdessyn, försätta de arrenderade hemmanen och hemmansdelarna i fullgodt stånd, för hvilket ändamål staten tillhandahåller honom ett belopp af 30,000 kronor, i den mån detsamma för verkställande af de i instrumentet öfver ofvanberörda besiktning upptagna arbeten erfordras.

Därest kostnaderna för dessa arbeten öfverstiga den arrendatorn sålunda tillerkända ersättningen, skall fråga om den ytterligare ersättning, som må honom tillkomma, af Kungl. Maj:t prövas vid egendomens afträdande.

Arrendatorn åligger att hålla de andelar af hemmanen och hemmansdelarna, som han arrenderar, i fullgodt skick så till brukning som till byggnader.

— — — — —

Inträffar brandskada å byggnad, kommer staten, som själf ombesörjer och bekostar byggnadernas brandförsäkring samt uppbär brandskadeersättningar, att återställa det brandskadade, hvilket därefter af arrendatorn, efter tillträdessyn, på nytt emottages utan någon tillökning i arrendet.

— — — — —

7:o.

Från de arrenderade hemmanen och hemmansdelarna, utom från Stenhammars säteri, äger staten utan hinder af detta kontrakt att till tomter på 49 års tid mot årlig tomtafgift upplåta mindre områden inom Flens municipalsamhälles nuvarande eller blifvande planlagda område.

Upplåtelse af markområden utom municipalsamhällets planlagda område må icke äga rum utan arrendatorns medgifvande.

— — — — —

Sedan för tomt de första 49 upplåtelseåren tilländagått, äger staten jämväl ånyo på 49 år under förenämnda villkor upplåta tomten eller ock densamma för alltid och med full äganderätt till gällande pris försälja.

Sker försäljning, lämnar staten arrendatorn hälften af köpeskillingen.

Hvad här ofvan angående förnyad upplåtelse af tomtområde eller försäljning af sådant område stadgats, gäller jämväl i fråga om tomtområde, som före arrendetidens början blifvit från hemman eller hemmansdel på viss tid upplåtet.

— — — — —
Ämbetsverken hafva i sitt berörda utlåtande vidare anfört följande.

De på grund af kontraktet till statsverket inflytande medlen utgjordes egentligen endast af den årliga arrendeaftgift af 1,000 kronor, som det åläge arrendatorn att erlägga. Emellertid hade i enlighet med det af hofmarskalken friherre von Kræmer upprättade testamente i arrendekontraktet tillförsäkrats staten rätt, bland annat, att utan hinder af kontraktet ej mindre till tomter på 49 års tid mot årlig afgift upplåta mindre områden inom Flens municipalsamhälles nuvarande eller blifvande planlagda område, än äfven att, sedan de första 49 upplåtelse-åren tilländagått, antingen ånyo på 49 år upplåta eller ock för alltid och med full äganderätt försälja sådan tomt. För hvarje tomt, som af staten sålunda eller eljest med arrendatorns medgifvande upplåtes, ägde arrendatorn att åtnjuta viss minskning i det fastställda arrendet; och skulle så många tomter upplåtas, att det arrendatorn medgifna afdraget uppginge till arrendebeloppet, vore arrendatorn tillförsäkrad att för hvarje ytterligare upplåten tomt erhålla en tredjedel af för tomten inflytande tomtaftgift. Skedde försäljning af tomt, skulle staten lämna arrendatorn hälften af köpeskillingen. Förutom det kontraktsevenliga arrendebeloppet kunde alltså i en framtid komma att från denna egendom till statsverket inflyta dels tomtaftgifter och dels köpeskillingar för försålda tomter.

Å andra sidan hade på grund af kontraktet staten

1:o) att svara för de med brandförsäkring af egendomens byggnader förenade kostnader,

2:o) att, mot uppbärande af brandskadeersättning, som efter timad eldsvåda utfallit, återställa det brandskadade,

3:o) att intill en summa af 30,000 kronor tillhandahålla arrendatorn hvad som erfordrats för utförande af de arbeten, hvilka funnes upptagna i instrumentet öfver den under april och juni månader 1905 å egendomen hållna besiktning,

4:o) att, därest kostnaderna för nyssnämnda arbeten skulle öfverstiga den arrendatorn sålunda tillerkända ersättningen, vid egendomens afträdande till arrendatorn utbetala den ersättning, som enligt Kungl. Maj:ts bepröfvande kunde anses böra honom ytterligare tillkomma,

5:o) att antingen genom afdrag å arrendesumman eller kontant

låta arrendatorn tillgodokomma honom tillförsäkrad andel i sådana årliga tomtafgifter, som skulle till statsverket ingå, och

6:o) att lämna arrendatorn hälften af köpeskilling för af staten från egendomen försäld tomt.

Ämbetsverken hafva vidare meddelat, att förenämnda, staten på grund af testamentet tillkommande kontanta medel, 30,000 kronor, i 1905 års räkenskap utbalanserats med 31,478 kronor 27 öre, samt att det innevarande år till betalning förfallna arrendet för egendomen blifvit med 1,000 kronor inlevereradt till statskontoret; och hade detta belopp, i saknad af annan föreskrift, uppdebiterats bland statsmedlen under rubrik: extra uppbörd.

Därefter hafva ämbetsverken framhållit, att för vissa af de kostnader, som enligt hvad förut anförts borde af staten gäldas, särskilda därför afsedda medel antingen redan nu finnes eller vid tiden för utgiften komme att finnas, men att för andra af de utgifter, hvilka på grund af kontraktets bestämmelser staten måste vidkännas, detta icke vore händelsen, samt att det vore önskvärdt, att så väl arrendeafgiften som behållna tomtafgifter och köpeskillingar för försålda tomter samt löseskillingar för egendomen eljest frångången mark, i stället för att uppdebiteras bland öfriga statsmedel, fränskildes dessa för att utgöra en disponibel tillgång, då för egendomen förekomme sådana utgifter, till hvilkas bestridande statsmedel eljest skolat särskildt anvisas. På grund häraf hafva ämbetsverken föreslagit, att Kungl. Maj:t måtte äska Riksdagens medgifvande därtill, att nämnda arrendemedel, tomtafgifter samt köpe- och löseskillingar finge tillgodoföras den ofvanomförmälda, redan bildade fonden, från hvilken i sådan händelse samtliga staten på grund af testamentet eller arrendekontraktet åliggande utgifter för egendomen borde i mån af tillgång bestridas.

Mot hvad statskontoret och domänstyrelsen sålunda hemställt finner jag ej anledning till erinran. Såsom ämbetsverken framhållit, finnas för täckande af en del utgifter, hvilka jämlikt arrendekontraktet skola af statsmedel utgå, särskilda medel icke disponibla. Detta är fallet med kostnaden för brandförsäkring af egendomens byggnader, sådana utgifter, hvilka uppkomma vid återställande af det brandskadade och som ej täckas af brandskadeersättningens belopp, samt ersättning, som eventuellt pröfvas böra vederbörande tillkomma för utförande af de i förutnämnda syneinstrument upptagna arbeten utöfver det för ändamålet afsedda beloppet, 30,000 kronor. Det synes mig vara en naturlig och ändamålsenlig anordning, att jämväl dylika utgifter bestridas

af de inkomster, som på grund af kontraktet från egendomen tillföras statsverket; och genom sammanförande af samtliga inkomster och utgifter, som betingas af bestämmelserna i berörda kontrakt, under förut omförmälda redan bildade fond, torde det åsyftade ändamålet — åstadkommande af en enhetlig förvaltning af här ifrågavarande medel — lättast vinnas.»

Utskottet, som icke haft något att erinra mot hvad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit, hemställer alltså,

att Riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Stockholm den 5 mars 1907.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.
